

หลักพุทธธรรม
เพื่อการเสริมสร้างค่านิยมสำหรับการปฏิบัติงานของข้าราชการและบุคลากร
ในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานในระดับกรม ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีโดยในกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗ บัญญัติว่า ข้อ ๒ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐ โดยการทำนุบำรุง ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์ ค้ำครอง และส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแล รักษา จัดการศาสนสมบัติ พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งให้การสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาบุคลากรทางศาสนา

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดค่านิยมสำหรับการปฏิบัติงานของข้าราชการและบุคลากรซึ่งปรากฏในรายงานผลการดำเนินการ การพัฒนาองค์การสู่ระบบราชการ ๔.๐ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ ไว้ว่า “ส่งเสริมพุทธธรรมนำชีวิต มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน มีจิตบริการ ประสานสามัคคี” โดยมีคำอธิบาย ดังนี้

- ส่งเสริมพุทธธรรมนำชีวิต หมายถึง การสนับสนุนส่งเสริมการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ชุมชนเข้มแข็งก่อให้เกิดสังคมคุณธรรม
- มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน หมายถึง ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดำเนินงานให้แล้วเสร็จตามวัตถุประสงค์และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
- จิตบริการ หมายถึง เข้าใจความต้องการของผู้รับบริการอย่างถูกต้องและรวดเร็ว ให้บริการและช่วยเหลือผู้รับบริการด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส และกระตือรือร้นต่อการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ
- ประสานสามัคคี หมายถึง เคารพผู้ร่วมงาน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักที่มุ่งส่งเสริมให้มีการคิดอย่างมีเหตุผลและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังนั้น การพัฒนาตนเองตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่งและตลอดเวลา เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง รวดเร็ว และตลอดเวลาเช่นเดียวกัน จึงส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคมด้วย ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมสำหรับปฏิบัติงานจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด เพราะเป็นการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาองค์กร เพื่อให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นองค์กรที่สามารถปฏิบัติงานได้ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน โดยสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปช่วยในการเสริมสร้างค่านิยมของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

ค่านิยมข้อที่ ๑.ส่งเสริมพุทธธรรมนำชีวิต - ใช้หลักธรรมข้อศีล ๕

ศีล หมายถึง ความเป็นปกติ หรือ ปกติภาวะตามธรรมดาหรืออีกนัยหนึ่งคือ ระเบียบที่บัญญัติไว้สำหรับการประพฤติปฏิบัติเพื่อเกิดภาวะปกติทั้งทางกายและทางวาจา โดยศีล ๕ หรือ เบญจศีล มีองค์ประกอบโดยละเอียดดังต่อไปนี้

ศีลข้อที่ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ : จตเว็นจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเองและการใช้ให้คนอื่นฆ่า มีองค์ประกอบ ๕ ประการ ดังนี้

๑. สัตว์มีชีวิต
๒. รู้ยู่สัตว์มีชีวิต
๓. มีจิตคิดจะฆ่า
๔. มีความพยายามในการฆ่า
๕. สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น

ศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ : จตเว็นจากการลักทรัพย์หรือถือเอาของสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้ มีองค์ประกอบ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ของที่ผู้อื่นหวงแหน
๒. รู้ยู่ว่าเขาหวงแหน
๓. มีจิตคิดจะลัก
๔. มีความพยายามลัก
๕. ลักของได้ด้วยความพยายามนั้น

ศีลข้อที่ ๓ กามสุมิจฉาจารา เวรมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ : จตเว็นจากการประพฤตผิดในกาม มีองค์ประกอบ ๔ ประการ ดังนี้

๑. สัตว์หรือสตรี/บุรุษที่ไม่ควรละเมิด
๒. จิตคิดจะเสพ
๓. มีความพยายามที่จะเสพ
๔. อวัยวะสืบพันธุ์ถึงกัน

ศีลข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวรมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ : จตเว็นจากการพูดไม่จริงหรือกล่าวคำเท็จให้ผู้อื่นเดือดร้อน มีองค์ประกอบ ๔ ประการ ดังนี้

๑. เรื่องไม่จริง
๒. จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน
๓. มีความพยายามเกิดจากจิตที่คิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อนนั้น
๔. ผู้อื่นเข้าใจความที่พูดนั้น

ศีลข้อที่ ๕ สุราเมระยะมัจชะปะมาทัฏฐานา เวรมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ : จตเว็นจากการดื่มสุราเมรัยของมีนเมา และเสพยาเสพติด อันเป็นที่ตั้งของความประมาท มีองค์ประกอบ ๔ ประการ ดังนี้

๑. สิ่งนั้นเป็นของมีนเมา
๒. จิตใคร่จะดื่ม/เสพ
๓. มีความพยายามเกิดจากจิตนี้ใคร่จะดื่ม/เสพ
๔. กลืน/เสพให้ล่องลงไปในร่างกาย

การละเมิดศีลหรือผิดศีล ถ้ายังประพฤตปฏิบัติไม่ครบองค์ประกอบทุกข้อของศีล ถือว่าศีลยังไม่ขาด เช่น การฆ่าสัตว์ มี ๕ องค์ประกอบ แต่ประพฤตปฏิบัติไปแล้ว ๔ องค์ประกอบ ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า ศีลทะลุ และมีลักษณะที่ลดหลั่นลงมาเรียกว่า ศีลต่าง ศีลพร้อย ตามลำดับ

ศีล เป็นระเบียบที่บัญญัติไว้สำหรับการประพฤติปฏิบัติเพื่อเกิดความปกติทางกายและทางวาจา เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการปฏิบัติตนของบุคคล เป็นหลักสำคัญในการพัฒนาสังคมและมีส่วนส่งเสริมในการพัฒนางานให้ขับเคลื่อนไปได้อย่างปกติ และราบรื่น ช่วยให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ในแบบของตนเอง เป็นหลักสำคัญในการนำมาใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในชีวิตประจำวัน มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างค่านิยมของสำนักงานพระพุทธศาสนาในข้อที่ ๑ ส่งเสริมพุทธธรรมนำชีวิต

ค่านิยมข้อที่ ๒. มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน - ใช้หลักธรรมข้ออิทธิบาท ๔

อิทธิบาท หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ เครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือ เครื่องสำเร็จ สมประสงค์ หรือ ทางแห่งความสำเร็จ หรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จตามผลที่มุ่งหมายไว้ มี ๔ ประการ ดังนี้

๑. ฉันทะ คือ ความพอใจ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ เป็นความศรัทธาและเชื่อมั่นทั้งทางกายและทางวาจาในสิ่งที่ทำอย่างเต็มเปี่ยม มีความตั้งใจ มุ่งมั่น แน่วแน่ ไม่ย่อท้อและมีความปรารถนาอันแรงกล้า โดยมีผลดีต่อตนเองและผู้อื่นที่เป็นสังคมโดยรวม เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างแท้จริง

๒. วิริยะ คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นและทุ่มเท เป็นความพยายามทางกายและทางใจอย่างสูงยิ่ง พร้อมทั้งการมีความอดทนและอดกลั้น และสามารถรอเวลาที่เหมาะสมเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างแน่วแน่และมั่นคง

๓. จิตตะ คือ ความเอาใจจดจ่อและรับผิดชอบ โดยปฏิบัติด้วยความรอบคอบ รอบรู้ และหมั่นศึกษาอย่างสม่ำเสมอ หลากหลายช่องทาง และรอบด้านตามความเป็นจริง โดยกระทำแต่สิ่งที่ดีงามตามแบบอย่างทางคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคม ส่งผลให้สามารถมีการดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข

๔. วิมังสา คือ การพิจารณาไตร่ตรอง ทบทวนในสิ่งที่คิดและปฏิบัติที่ผ่านมา ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากความพึงพอใจ มุ่งมั่น มีจิตใจที่จดจ่อและรับผิดชอบโดยใช้วิจาร์ณญาณอย่างรอบคอบ และนำไปสู่การทบทวนไตร่ตรองอย่างรอบคอบ และรอบรู้ เพื่อให้รับทราบผลที่ได้รับและแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น ไปสู่การคิดในเชิงสร้างสรรค์ของตนและมีสังคมที่สงบสุข

อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทาง ๔ ประการที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จตามที่กำหนดหรือมุ่งหมายไว้ ดังนั้น จึงเป็นหลักธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานที่จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างค่านิยมของสำนักงานพระพุทธศาสนาในข้อที่ ๒ มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

ค่านิยมข้อที่ ๓. มีจิตบริการ - ใช้หลักธรรมข้อสังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูลหรือเป็นหลักในการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการ ดังนี้

๑. ทาน คือ การให้ โดยให้สิ่งของที่เป็นประโยชน์ที่ได้มาโดยสุจริต ให้ความรู้ คำแนะนำที่ถูกต้อง ชัดเจนและตรงตามความเป็นจริงอย่างจริงใจ โดยเป็นการเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ทั้งทางทุนทรัพย์ สิ่งของ ปัจจัยสี่ที่จำเป็น ทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย หรือยารักษาโรค รวมทั้งการให้คำแนะนำ ให้ความรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีอยู่ให้กับเพื่อนร่วมงานในองค์กร

๒. ปิยวาจา คือ การพูดด้วยถ้อยคำเพื่อความเป็นที่รัก เป็นคำพูดที่สุภาพ อ่อนโยน ชัดเจน มั่นคง เป็นจริงและจริงใจ เป็นประโยชน์และไม่กระทบกระทั่งบุคคลอื่น ชี้แจงและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล และมีหลักฐานอ้างอิง พร้อมทั้งใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น และพูดแล้วเกิดความสามัคคีปรองดอง

๓. อัถถจริยา คือ การประพடுத்தินให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ทุ่มเทและเสียดสละเพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ มุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ และช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ อย่างเต็มตามกำลังความสามารถ พร้อมรู้จักแก้ไขปัญหาคด้วยปัญญา รวมทั้งปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหให้กับหน่วยงานเพื่อปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดด้วย

๔. สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวอย่างเหมาะสมกับฐานะ จิตใจ หนักแน่น มั่นคงดำรงตนอยู่ในหลักคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกันและเสมอภาคกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุขและร่วมแก้ไขปัญหากับเพื่อนร่วมงานในองค์กร ร่วมคิดในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้องค์กรมีความเป็นเอกภาพและอยู่ในสภาวะปกติ

หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานและมีพฤติกรรมที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพในองค์กร เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน รู้จักและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม มีแนวคิดที่ตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร จึงปฏิบัติและแก้ไขปัญหให้องค์กรได้ด้วยความจริงใจและเต็มใจ และทุกคนในองค์กรมีจิตบริการอย่างแท้จริง มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างค่านิยมของสำนักงานพระพุทธศาสนาในข้อที่ ๓ มีจิตบริการ

ค่านิยมข้อที่ ๔. ประสานสามัคคี - ใช้หลักธรรมข้อสาราณียธรรม ๖

สาราณียธรรม หมายถึง ธรรมอันเป็นไปเพื่อเสริมสร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกัน จนก่อให้เกิดเป็นความสามัคคีปรองดองมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หรือเป็นวิธีการสร้างความสามัคคีในองค์กร มีองค์ประกอบที่สามารถสรุปสาระสำคัญได้ ๖ ประการ ดังนี้

๑. เมตตากายกรรม เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านกำลังกาย ด้วยการช่วยเหลือการงานต่างๆของหน่วยงาน ด้วยความเต็มใจ สุภาพต่อกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส เคารพนับถือ อ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ แก้ไขปัญหาคด้วยปัญญา และประพடுத்தิตอกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม เป็นการพูดแต่สิ่งที่ดีงามด้วยความรักและความปรารถนาดีต่อกัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ทั้งในสภาวะปกติและเมื่อประสบความทุกข์ยาก แนะนำสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์พูดความจริงด้วยหลักเหตุผลและในทางสร้างสรรค์

๓. เมตตามโนกรรม เป็นการคิดดี มองคนในแง่ดี มีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน คิดและทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มุ่งประโยชน์สุขส่วนรวม คิดดีระหว่างกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔. สาธารณโภคี เป็นการแบ่งปันสิ่งของที่ได้มาอย่างทั่วถึงกัน แบ่งปันประโยชน์ต่อกันอย่างเป็นธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามอัถถภาพและเอื้อเพื่อแผ้วตามโอกาสอันควร เพื่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะร่วมกัน

๕. สีลสามัญญตา เป็นการประพடுத்தินที่ซื่อสัตย์สุจริตและดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนร่วม ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคมที่ตนอยู่ร่วมกันอย่างเคร่งครัด และมีความคิดดีต่อกันอย่างเสมอภาคกันทุกคนในหน่วยงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๖. ทิฏฐิสามัญญตา เป็นผู้มีความเห็นชอบร่วมกัน อยู่ในสภาวะที่ไม่มีความทุกข์และปัญหา ยึดถือหลักแห่งความดีงาม รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นในหน่วยงาน ปรับทัศนคติของตนให้เข้ากับทุกคนในสังคมได้ ยึดหลักการมีเหตุผลและเข้าใจ พร้อมทั้งเคารพในสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพของทุกคนในหน่วยงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง

การประพฤติปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม ๖ ประการ ส่งผลให้ทุกคนในหน่วยงานได้ระลึกรู้ถึงเพื่อนร่วมงานในทางที่ดีงาม มีความเคารพนับถือและมีการสงเคราะห์ระหว่างกัน มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน พร้อมทั้งเกิดความพร้อมเพรียงและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการปฏิบัติงานส่งผลให้งานประสบความสำเร็จตามที่กำหนดไว้ มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างค่านิยมของสำนักงานพระพุทธศาสนาในข้อที่ ๔ ประสานสามัคคี

การนำหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมสำหรับการปฏิบัติงานของข้าราชการและบุคลากรในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งการส่งเสริมค่านิยม เรื่อง “การส่งเสริมพุทธธรรมนำชีวิตโดยใช้หลักธรรมข้อศีล ๕/การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานโดยหลักธรรมข้ออิทธิบาท ๔/การมีจิตบริการโดยใช้หลักธรรมข้อสังคัตถุ ๔ และการประสานสามัคคีโดยใช้หลักธรรมข้อสาราณียธรรม ๖ ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมากล่าวไว้นี้ หากข้าราชการและบุคลากรนำไปใช้ในการประพฤติตนและปฏิบัติงานจะเป็นหลักธรรมที่สำคัญยิ่งที่จะส่งเสริมและเพิ่มความเข้มแข็งในการปฏิบัติตามค่านิยมของข้าราชการและบุคลากรในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่งผลให้เกิดความเป็นเอกภาพและคงความเป็นเอกลักษณ์ของหน่วยงานและเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุไปสู่วิสัยทัศน์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต่อไป

นางสาวมาลินี สวยคำข้าว
ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร
รวบรวม/เรียบเรียง

นางสาวศิริวรรณ สวัสดิ์แดง
นักจัดการงานทั่วไป
พิมพ์และพิสูจน์อักษร